

**Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og
Møte mandag den 15. desember 1969 kl. 8.30.**

Møtet ble ledet av fung. formann, G u t t o r m H a n s e n .

Til stede var: John Austrheim, Trygve Bratteli, Kjell Magne Fredheim, Knut Frydenlund, Guttorm Hansen, Margith Munkebye, Tor Oftedal, Erling Petersen, Svern Stray, Bernt Ingvaldsen, Gunnar Alf Larsen, Magnus Andersen, Ragnar Christiansen, Gunnar Garbo, Aase Lionæs, Sverre Nybø, Thorstein Treholt, Johan E. Vikan, Erling Norvik (for Otto Lyng), Arnt Hagen (for Johan Østby).

Av Regjeringens medlemmer var følgende til stede: Statsminister Per Borten, utenriksminister John Lyng, statsråd Kåre Willoch, statsråd Bjarne Lyngstad.

Statssekretær Emil Vindsetmo, Statsministerens kontor, ekspedisjonssjef Tor Stokke, Handelsdepartementet, byråsjef Arild Holland, Utenriksdepartementet og byråsjef Gudmund Saxrud, Handelsdepartementet, ble gitt adgang til møtet.

Fung. formann: I formannens fravær skal jeg få lov å ønske velkommen til møtet.

Statsministeren og handelsministeren ønsker følgende embetsmenn til stede: Statssekretær Vindsetmo, ekspedisjonssjef Stokke, byråsjef Holland og byråsjef Saxrud.

Det ble foretatt *navneopprop*.

Fung. formann: På sakslisten i dag står redegjørelse av statsministeren fra møtet i Helsinki om Nordøk.

Statsminister Borten: I grunnen har jeg ikke så svært mange detaljer å meddele komiteen, men jeg er likevel takknemlig for å få lov å komme tilbake her slik vi ble enige om før jeg reiste til Helsingfors. Jeg skal prøve å forklare hvordan vår oppfatning er av det som har skjedd foran denne for oss overraskende finske meldingen om utsettelse av Åbo-møtet. Jeg forstår at det ikke er så lett å dra noen slutning om sakens sammenheng slik som saken har vært framstilt i avisene. Jeg vet heller ikke om det er så lett selv for oss nå etterpå å forstå alt som har rørt seg i finnenes tanker foran utsettelsen.

Det som er skjedd, er da at mandag i forrige uke var det tillyst et møte i den finske regjering tidlig på dagen for å drøfte hele opplegget for Åbo-møtet. Man hadde utsett sju statsråder til å være forhandlingsdelegasjon, i samsvar med hva som var gjort i de øvrige tre land. Men så ble møtet utsatt til mandag kl. 17, og da møtte hele regjeringen. Det ble da fremholdt av utenriksministeren og også av de andre at det kanskje ikke var så lett å få tatt en endelig beslutning i Nordøk-spørsmålet – selv om man ble enig, – før det finske valg.

Statsministeren gikk så og funderte på saken fremover og i et nytt møte på fredag, hvor saken ble diskutert av hele regjeringen, hadde statsministeren kommet

til at situasjonen på Åbo-møtet – om møtet ble holdt – kunne bli vanskelig. Han hadde fundert på om noen av de øvrige land kunne komme til å uttrykke ønske om en endret tidsplan, og hadde videre resonnert seg fram til at sannsynligheten talte imot det. Og da var situasjonen den at han, den finske statsminister, positivt måtte fremme forslag om å utsette Åbo-møtet, og finne en begrunnelse for det. Og han sa det på den måten at det å holde møtet trodde han kunne skade saken mer enn om han tok beslutningen så å si over natt, og meddelte de tre andre nordiske statsministrene at Åbo-møtet var utsatt. Så ble det da gitt den begrunnelsen vi kjenner. Man hadde fundert på en fyldigere begrunnelse, men det ble da gitt den begrunnelsen som vi kjenner, og som vel ikke er helt dekkende for den faktiske situasjon i Finland.

På møtet i Helsingfors redegjorde så Koivisto for hvordan han bedømte situasjonen og sa at det var vanskelig å holde den oppsatte tempoplan. Han sa videre åpent at han trodde det var uheldig at han var primus motor i Finland når det gjaldt å drive Nordøk-forhandlingene, og han mente derfor det var vanskelig å fortsette forhandlingene på statsminister/statsrådnivå slik som lagt opp til på møtet her i Oslo. Han bad om at vi måtte forstå dette, at de hadde behov for en pause på grunn av det finske valg, og at vi måtte respektere det. Han sa også at på møtet dagen før hadde en enstemmig finsk regjering gått inn for å utsette beslutningene, men han hadde samtidig også gått inn for å forsøke å få i stand et Nordøk – men på et senere tidspunkt.

Den danske holdningen var at de beklaget at det ble tap av tempo, slik de så det, og de hadde naturligvis helst sett at man hadde kunnet kjøre etter den plan som man tidligere var blitt enige om. Vi kjenner jo den danske situasjon, og vet at opposisjonen for øvrig hele tiden har vært nokså pågående overfor regjeringen og poengtert at man måtte unngå tap av tid i denne prosedyren.

Fra Sveriges side var man mer avbalansert. Statsminister Palme sa med en gang at han forstod det var en vanskelig situasjon. Han hadde naturligvis også helst sett at tempoplanen kunne holdes, men forstod meget vel at det var en vanskelig situasjon i Finland politisk sett, og mente at det er et forhold som vi må ta hensyn til.

Fra dansk side ble så spørsmålet ventilert om det ikke kunne være en tanke å fortsette uten Finland, at man kunne prøve å forhandle videre mellom de tre andre land for å få til en rammeavtale, og at Finland så kunne stå fritt om det ville slutte seg til på et senere tidspunkt eller ikke – en tanke som også var fremme her før vi reiste. Den svenske reaksjon på det var at de ikke ville slutte seg til en slik fremgangsmåte. Palme mente at det var en forutsetning – og hadde vært det hele tiden – at Finland skulle være med, og at dette var et for tynt argument imot en slik målsetting. Særlig på bakgrunn av at den finske regjering vil forhandle videre om Nordøk, men bare ber om en pause, mente Palme at det ikke ville være riktig å lage tre-landsforhandlinger. Jeg har hatt samme oppfatning, og ga uttrykk for det. Det gjorde jeg også før jeg reiste dit. Det vil bli en helt ny politisk situasjon, og jeg mener også at innholdet rent perspektivmessig av selve Norden-løsningen vil bli et helt annet dersom Finland ikke er med. Jeg støttet for så vidt opp under Palmes resonnement, at vi nå må forsøke å bygge over den stopp i arbeidet som her er

oppstått, og finne former for å holde det gående uten at det markant behøver å være forhandlinger på statsministernivå.

Det ble naturligvis en del drøftinger fram og tilbake, hvor Danmark fortsatt argumenterte for å fortsette forhandlingene nå. Men til slutt ble man så enig om et kommuniqué, som sikkert alle har sett. Jeg vet ikke om det bør leses opp?

Fung. formann: Jeg synes det vil være en fordel.

Statsminister Borten: Formannen mener at det kommuniqué som ble sluttresultatet av diskusjonen, bør leses opp, og det skal jeg gjøre. Kommuniquéet lyder slik:

«Statsministrarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige bekräftat sin avsikt att söka få till stånd ett mera långtgående nordiskt ekonomiskt samarbete och att ge detta en fastare bestående samarbetsform på grundval av det förslag som lagts fram i ämbetsmannakommitténs rapport den 17. juli 1969.

Statsministrarna anser att ett sålunda utbyggt nordiskt samarbete kommer att ha ett egenvärde för den ekonomiska och sociala utvecklingen i de fyra länderna.

De har emellertid konstaterat att det inte är möjligt att nå fram till ett definitivt beslut innan Nordiska rådets session i Reykjavik i februari 1970.

Statsministrarna är eniga om att förhandlingarna skall fortsätta beträffande de utestående problemen för att göra det möjligt att fatta beslut snarast möjlig efter nämnda tidpunkt. De fortsatta förhandlingarna skall bedrivas på grundval av fortlöpande direktiv från regeringarna.»

Her har man altså konstatert at det ikke er mulig å nå fram til et «definitivt beslut» innen Nordisk Råds sesjon i Reykjavik i februar, men man er likevel enig om å fortsette forhandlingene med fortløpende direktiver fra regjeringene. Deri ligger at det da blir lederne av de nasjonale forhandlingsdelegasjoner som heretter får ansvaret for koordineringen av hele forhandlingsfremdriften, og at de får fortløpende direktiver fra regjeringene. Dette godtok også den finske regjering.

Jeg kan i parentes bemerke at under møtets gang ble den finske statsminister etter min oppfatning stadig sikrere på seg selv, med hensyn til at også den finske regjering vil kunne bistå med reelle direktiver selv nå, og fremover til valget. Det kom av flere ting, kanskje ikke minst av at det samtidig med dette møtet var en debatt i Riksdagen, hvor det var åpenbart at det var en positiv holdning til Nordøk i Finland, en holdning som har større forankring enn man har hatt rede på tidligere.

Om dette «dramatiske» innslag ikke har tjent til annet, har det i hvert fall bidratt til å gi den finske opinion beskjed om hva Nordøk er, at det her er noe i gang som man kanskje ikke har lagt stort merke til før, fordi Finland ikke på samme måte som de øvrige tre land har sørget for å ha opinionen og Riksdagen med i drøftingene. Det er vel det som først og fremst har slått tilbake nå. Men i debatten i Riksdagen – for øvrig om et annet emne – ble det fra alle parter og partier gitt til kjenne en positiv vilje til å være med på å forsøke å få til en Nordøk-løsning hvor

Finland er med. Det er vel bare en eneste hard kjerne som fremdeles uttaler seg imot, og det er den stalinistiske falangen av kommunistpartiet, som i hvert fall for tiden ikke teller så meget som halvparten av kommunistpartiets medlemmer.

Jeg tror som sagt at på den finske statsminister virket det slik at han ble stadig sikrere på å kunne være med på en løsning, slik at nå fremover vil det bli gitt fortløpende direktiv også fra den finske regjering, og dermed blir det virkelig muligheter for å drive reelle forhandlinger slik at man fra nå av skulle ta sikte på et diagram, som Koivisto brukte for å illustrere sine tankebaner for oss, å få til en kurve nesten opp til 100 pst. enighet, hvis det var mulig, men at det skulle ligge igjen litt, til etter Reykjavik og til etter valget, slik at dette lå ferdig hvis man ellers ble enig. Dette er i hovedtrekk det som jeg foreløpig kan berette. Jeg kan naturligvis fylle ut på spørsmål.

Et spørsmål som naturlig melder seg, er vel: Skal det være statsministermøter også i mellomtiden? Til det er å svare både ja og nei, for i prosedyren for Nordisk Råds sesjon går det ordinært inn et statsministermøte før rådsmøtet. Man pleier å holde det dagen før sesjonens åpning, og det vil naturligvis bli holdt. Men det er ikke tatt endelig standpunkt til et antydte møte sammen med det økonomiske utskottet i Nordisk Råd. Det er i hvert fall ikke berammet noe ennå. Hva som kan skje, tør jeg ikke uttale meg om. Det står helt åpent. Det er vel riktig å si at det avhenger litt av begivenhetenes utvikling. Det var gitt tilsagn til det økonomiske utskottet om at det – hvis man hadde fulgt de opprinnelige planer – skulle holdes et møte mellom statsministrene og det økonomiske utskottet, formodentlig også sammen med presidiet, men dette er naturligvis i en annen stilling etter det som er skjedd.

Jeg vil da bare kort summere opp: Det er altså ikke enighet om å fortsette på grunnlag av forhandlinger mellom *tre land*. Det er enighet om at det er urealistisk å forsøke å drive saken fram på tvers av Finlands ønske om en utsettelse av selve beslutningene. Det er enighet om at man skal forsøke å kjøre de substansielle drøftelsene videre i samsvar med en slik kurve som jeg har prøvd å tegne her i luften, og nå fram til størst mulig avklaring på tidligst mulig tidspunkt – og mest mulig, naturligvis, før Nordisk Råds sesjon i Reykjavik, for vi vet at der vil det hele bli diskutert hva enten regjeringene har kommet fram til en stor eller liten grad av enighet.

Fung. formann: Jeg takker statsministeren for orienteringen.
Ordet er fritt. – Ingen har bedt om ordet til replikk.

Trygve Bratteli: Hovedinnholdet i dette får en nå formodentlig bare notere seg, men jeg vil komme med et par merknader i tilknytning til det:

Jeg tror nok fremdeles det vil være nyttig at en gjennom Utenriksdepartementets kontakter prøver å få registrert hva det egentlig er som skjer i Finland, slik at en der kan bli informert. Jeg skal ikke gå nærmere i detalj inn på det.

Vi hadde møte i Nordisk Råds presidium forleden, og også der fikk en jo endel informasjon om hvordan situasjonen blir oppfattet i de forskjellige land. Her nevner jeg bare i den sammenheng at Sirén, som jo er sosialdemokrat og finsk medlem av presidiet, et av de ledende medlemmer i den finske riksdagsgruppen, hadde fått denne melding om at finnene ville ha en pause like overraskende som vi fikk det i de andre nordiske land. Fra forskjellig hold der – ikke fra Sirén, som er mer forsiktig med hva han sier – fikk en en beskrivelse av hvordan de forskjellige partier stiller seg til denne situasjon, som kanskje ikke er så preget av enstemmighet som det hørtes ut for etter det statsministeren nå sa. Men det er ikke noen grunn til å gå noe nærmere inn på det. Men de som var der fra Finland, understreket én ting, som også statsministeren var inne på, nemlig det overraskende sterke utslag i finsk folkeopinion på meldingen om at finnene ønsket en stans i disse forhandlingene. Det ble av de tilstedeværende finner beskrevet som et så følbart utslag av finsk folkeopinion at det nok også virket inn på de finske partier i atskillig utstrekning.

Det sier seg selv at jeg for min del ikke er noe glad for den endring i arbeidsplanen som nå foreligger, men hva der ligger i det som nå skal settes i gang, vil en jo da først kunne få se etter hvert. Jeg vil gjerne understreke at det jo var statsministrene selv som la opp denne tidsplanen og arbeidsplanen i Stockholm. Jeg var enig i den – først og fremst fordi den manifesterte at hele saken var kommet til et stadium hvor en vanskelig kunne komme videre på annen måte enn ved direkte regjeringsforhandlinger. Det tror jeg oppriktig talt fremdeles er situasjonen. Men en får jo da nå se hvor vidt en kan nå fram ved å bruke embetsmannsdelegasjonene under deres ledere. Det er noe tiden får vise. Muligheten for å gi dem direktiver hadde en jo også på et tidligere tidspunkt, da arbeidet ble avsluttet uten at delegasjonene kom noe lenger. Men det som jo er problemet her, er selvfølgelig om regjeringene skal sitte hver for seg i hver av de fire hovedsteder og forsøke å formidle direktiver som embetsmannsdelegasjonene under sine ledere skal kunne støpe om til noe i nærheten av en avtale. Vel, dette får en da overlate til tiden å vise.

Jeg går ut fra under alle omstendigheter at en i alle de fire land bruker tiden til å klarlegge situasjonen, klarlegge materialet og til å tenke igjennom en del av de uløste spørsmål. Og jeg vil for min del fraråde at en på dette tidspunkt så å si avskriver den mulighet at situasjonen kan bli den at det blir Norge, Sverige og Danmark som skal slutføre disse forhandlingene.

Jeg har i mellomtiden sjekket det jeg var inne på i det siste møtet i denne komiteen om gangen i saken da Nordisk Råd ble opprettet. Opptaket til det ble, etter hva jeg har fått opplyst, gjort på et møte i Nordisk interparlamentarisk Union. Rådet kom i eksistens i 1952. Etter hva Einar Gerhardsen, som var med på dette, sier, var finnene med i forberedelsene praktisk talt til det stod på spranget til å komme i gang. Da trakk de seg, og det gikk hele fire sesjoner i Nordisk Råd før finnene kom med. I oktober 1955 fremsatte de ønske om å tre inn i Nordisk Råd. Det er ganske interessant at den gangen gikk den finske engstelse ut på at dette var en mystisk vei til NATO, som de ville holde seg utenfor. Da de ble klar over at den faren ikke eksisterte, vedtok de i oktober 1955 å søke om å komme med, og de møtte så til sesjonen i 1956.

En skal aldri trekke paralleller særlig langt, men jeg har lyst til å si her at de øvrige nordiske land hadde i 1952 ikke gjort Finland noen som helst tjeneste om de da hadde lagt hele Nordisk Råd på is fordi finnene ikke kunne være med. De gjorde tvert imot Finland en stor tjeneste ved å sette i gang slik at Rådet ble etablert, slik at finnene kunne få den nordiske kontakt som de senere har lagt overordentlig stor vekt på at de kunne være med på gjennom Nordisk Råd. Det er ikke noen direkte parallell, men der kan komme til å oppstå slike situasjoner at en bør holde åpen – etter mitt skjønn – tanken om her å få til en ordning eventuelt hvis finnene trekker seg igjen, eller hvis finnene trekker altfor snevre grenser for hva de vil avtale. Det er jo også en mulighet. Da tror jeg det vil være bedre å slutføre dette i den nåværende fase ved forhandlinger mellom de tre land som alle sammen står i en noe annen stilling.

Dette kan nok sies å være en formsak: Når statsministeren uttrykker at lederne for forhandlingsdelegasjonene nå vil få det fulle ansvar for koordineringen, tar jeg det til etterretning, men jeg vil ha understreket at bak det er det selvfølgelig regjeringene som har det fulle ansvar for det videre forløp av hele denne sak. Ansvaret hviler fortsatt fullt ut på regjeringene, selv om det nå skal forhandles med forhandlingsdelegasjonene som medium.

Endelig har jeg lyst til å si, siden det er så sjelden vi har møte i denne komite, at det melder seg nok meget snart andre spørsmål. Jeg vil gjerne allerede i dette møte ha sagt at straks på nyåret vil det, går jeg ut fra, bli nødvendig for oss å be om og også få en vurdering av hvordan Regjeringen nå ser på det som skjer i Europa, både på Haag-møtet og det som følger etter Haag-møtet. Det er selvfølgelig på en måte en av de kjedelige ting ved den forsinkelse som her sannsynligvis inntreffer, at en kan – jeg vil ikke i dag si at en nødvendigvis gjør det, men en kan – komme opp i en parallellkjøring i en periode. Men under alle omstendigheter har selvfølgelig det som nå synes å være under utvikling i Europa, så stor betydning at vi tidligst mulig også i vårt land bør være forberedt når det gjelder det som der kan komme til å utvikle seg, og jeg tror det vil være nødvendig at en snarest mulig etter nyttår kan få en orientering og en vurdering fra Regjeringens side av denne situasjon.

Fung. formann: Statsminister Borten får ordet til en replikk til hr. Bratteli.

Statsminister Borten: For å unngå misforståelse: Jeg har ikke på noen måte ment å fraskrive Regjeringen noe ansvar for det som skal skje videre. Jeg sa at koordineringen vil bli foretatt av og ansvaret for den vil bli lagt på de nasjonale forhandlingsledere, og jeg mener at det er en praktisk måte å gjøre det på. Når jeg poengterte det, var det for å unngå at noen skulle få den tanke at man under sakens gang også drøftet alternativet at det kunne forhandles område for område ved fagministrene. Det var for å unngå en slik tolkning jeg sa dette om de nasjonale forhandlingsledere. Jeg tror det er nødvendig at det er *en* som har hovedansvaret, nettopp fordi de forskjellige spørsmål må ses i sammenheng. Det nytter ikke å forhandle bitvis for hvert fagområde. Da kommer man ingen vei. Her er det nettopp helhetsløsningen som blir avgjørende for bedømmelsen til slutt.

Ellers vil jeg når jeg først har ordet, si til hr. Bratteli at parallellen med Nordisk Råd selvfølgelig ikke er helt dekkende, hva også hr. Bratteli gjorde oppmerksom på når det gjaldt dannelsen, fordi finnene nå er med og har vært med og deltatt fullt ut like aktivt som de andre fram til nå, og da er det noe ganske annet.

Trygve Bratteli: Det gjaldt da også i Nordisk Råd.

Statsminister Borten: Jeg har ikke forstått det slik at det da var foretatt et nesten toårig detaljert utredningsarbeid, slik som det er i denne saken. I hvert fall bedømmer finnene selv det slik at det ikke er helt parallelt.

Jeg vil videre betone at mitt inntrykk var at finnene ikke bedømmer situasjonen for seg som så vanskelig nå som da de sluttet seg til EFTA. Det ble også bekreftet hva vi antok før vi reiste dit, at det nå ikke har vært noen aktivitet, noe påtrykk fra russisk hold. Det har vært en helt avventende holdning de siste måneder fra den siden. Dette for å fylle ut de inntrykk som vi fikk der borte.

Erling Petersen: Jeg vil gjerne høre om statsministeren vil kommentere et par paradokser man treffer på i denne saken. Men først et par ord om noen uttrykk som blir brukt. Statsministeren snakker om utsettelse, om tap av tempo. Det er klart at man har full anledning til å se på det slik. Men det kan også fortone seg som noe mer. Vi diskuterte dette i ikke liten grad torsdag i Paris. Og de som ser dette utenfra, tror jeg nok legger noe mer enn tempotap i det som har foregått.

Men så til paradoksene: Vi får nå høre at det er en meget positiv innstilling i Riksdagen, og at det er en folkeopinion for Nordek i Finland. Det harmonerer dårlig med den begrunnelse at det er den indre politiske situasjon som er grunn til at man ikke kan gå videre med forhandlingene.

Det er gjerne slik at støter man på et paradoks, vil som regel den virkelige forklaring være en tredje. Jeg skal ta en annen ting. Sverige kjører hardt på for å beholde sin alliansefri politikk. Det møter vi i enhver utenrikspolitisk debatt hvor svenskene opptrer. Men det er svenskene som nå insisterer på en formell tollunion i Norden. En formell tollunion må vel sies å være en ganske vidtgående form for allianse. Det må det være hvis ikke forutsetningen er den at denne tollunion på grunn av Sveriges overlegne økonomiske stilling og store folketall blir så svenskdominert at den for Sverige ikke betyr noen alliansebelastning. Det er en teori som kan stilles opp.

Når det er slike paradokser som jeg sa, er det meget viktig å lete etter de bakenforliggende hensikter og tendenser, selv om man bare kan gjette seg til dem. Nå tror jeg også at situasjonen i høy grad er moden for å klargjøre begrepet Nordek, se hvor langt dette pragmatiske samarbeid i Norden kan fortsette, hva man mener man kan ha. Man kan ha en 4-manns kommisjon, man kan ha et fast sekretariat, man kan gjennomføre et samarbeid på andre områder, f.eks. på landbruksområdet. Uten tollunion kan man lage kvoteordninger, støtteordninger. Det pengemessige området kunne utbygges etter planer som utarbeides av den faste institusjon. For å ta en flyveidé: Man kunne få pengemessig samarbeid ved å få en Nordek-krone i stil med

euro-dollarer man har hatt i Europa. Men jeg tror at det avgjørende skillet ligger i den formelle tollunion med etablering av en overstatlig institusjon.

Hr. Bratteli nevnte den europeiske situasjon og faren for en parallellbehandling. På en rekke møter nå i Paris var særlig dette tidspunkt «30. juni neste år» oppe til debatt – om dette var siste tidspunkt da forhandlingene i Europa skulle tas opp eller ikke. Selv om det ikke er offisielt fastlagt, ser det ut som bestrebelsene går ut på å komme i gang med de europeiske forhandlinger relativt tidlig på nyåret. Uansett hvordan man stiller seg i valget mellom Nordek og Fellesmarkedet, kan man ikke unngå å se de to problemkomplekser sammen.

Men det er ikke vår oppgave å redegjøre, men å spørre. Jeg kunne tenke meg at utenriksministeren også kunne ha noe å fortelle fra Paris i denne forbindelse. Men for det første: mine to paradokser.

Gunnar Garbo: Enkelte av kommentarene til det som er skjedd nå, er preget av en viss triumferende skadefryd – nå skal de nordiske forhandlinger lide forlis enda en gang. Til det vil jeg gjerne si at hvor vidt vi nå skal kunne gjennomføre det nordiske opplegg eller ikke, avhenger av om det er politisk vilje til å gjøre det. Hvis vi i de nordiske land mener at vi vil ha nytte av et vidtgående økonomisk samarbeid, hvis vi har den politiske vilje til å gjennomføre det, er det klart at vi kan gjøre det. Her i landet er det helt på det rene at det foreligger et meget solid politisk flertall som ønsker at Norge med stor styrke skal medvirke til at forhandlingene kan føre til et positivt resultat. Jeg tror det må kunne gi Regjeringen et godt grunnlag for sitt videre arbeid.

Den oppklaringsrunde som har foregått i løpet av den siste uke, har jo – hvor paradoksalt det enn måtte lyde for hr. Erling Petersen – ført til at man nå kan slå fast at det synes å være indre politiske forhold som er hovedårsaken til de finske problemer. Det gir jo et visst grunnlag for å håpe at Finland virkelig kan komme fullt med allerede i første omgang.

Jeg kan da ikke se at det er noen annen konklusjon å trekke enn at man får støtte opp om det vedtak statsministrene nå er blitt enige om, og at vi fra norsk side må gjøre vårt ytterste for at det skal bli realitet i de nærmeste forhandlingene.

Men jeg vil gjerne for mitt vedkommende si at dersom det i løpet av de par nærmeste måneder viser seg at Finland er ute av stand til å holde tempoet i de tre andre land, bør vi fra norsk side meget seriøst overveie muligheten av at de tre øvrige land starter for seg, og at det så holdes åpent en adgang for Finland til å komme med i en senere omgang.

Bernt Ingvaldsen: Disse forhandlingene startet under den forutsetning at de ikke på noen måte skulle hindre medlemskap for noe land i EEC. Man har forhandlet nokså lenge, og nå får man da en liten stans. Jeg har lyst til å spørre hvorledes Regjeringen har forsøkt å ivareta dette hensyn. Har man til enhver tid man har forhandlet om Nordøk, foretatt parallelle vurderinger når det gjelder virkningene av dette for de forskjellige land med hensyn til medlemskap i EEC? Det spørsmål som da stadig har vært fremme er: Hvorledes vil en tollunion virke i så henseende

for de forskjellige land, og hva er det man ikke kan oppnå for de forskjellige land ved å ha et økonomisk samarbeid uten tollunion?

Jeg vil gjerne høre så konkret som mulig hvordan Regjeringen har håndtert dette spørsmålet. Man bør ikke risikere at dette spørsmål, når forhandlingene med EEC måtte begynne, dukker opp som et helt nytt spørsmål som ikke har vært vurdert og tatt hensyn til under de nå pågående forhandlinger.

Aase Lionæs: Jeg synes at det som er det store og interessante spørsmål på dette stadium av saken, er om den situasjon som er oppstått i Finland, skyldes et indre politisk fenomen. Jeg har lyst til å spørre statsminister Borten om han hadde noen følelse av at noen gruppe av finsk folkeopinion var inne på den tanken at det som nå skjer i Finland – med eller uten russisk innblanding, det er vanskelig å uttale seg om – har forbindelse med det som har skjedd i Haag, at det skyldes frykt for at EEC innenfor et relativt kort tidsrom kan åpnes for de skandinaviske land. Kan det være det som er den virkelige bremsekloss for forhandlingene i dag?

Statsråd Willoch: Det er flere talere som har vært inne på forbindelsen mellom disse ting og situasjonen innen EEC. Nå er ikke jeg i dag forberedt til å gi noen totalvurdering av dette. Det er heller ingen som har bedt om det på det nuværende stadium. Men jeg vil gjerne nevne at hvis det skulle være noe ønske om en orientering nu om min samtale nylig med den franske utenriksminister, kan jeg gi den med en gang. Det er opp til komiteen om jeg skal gjøre det nå eller i et senere møte.

Fung. formann: Jeg er ikke helt klar over hvor lang tid det vil ta. Vi har nokså begrenset tid her.

Bernt Ingvaldsen: Jeg vil gjerne ha en orientering.

Gunnar Alf Larsen: Jeg er litt i tvil om en kan ta ut bare en del av samtalen med den franske utenriksminister. Jeg er selvfølgelig interessert i å høre det hele, men det er liten hjelp i å få et referat av en del av samtalen med den franske utenriksminister, hvis en ikke får en totalvurdering av hele problemet.

Fung. formann: Hr. Frydenlund får ordet til forretningsordenen.

Knut Frydenlund: Det som er av interesse, er å få høre i hvilken utstrekning Nordøk var oppe under samtalen med den franske utenriksminister.

Fung. formann: Jeg antar at denne komite bør ha et møte på nyåret for å drøfte også de rent europeiske spørsmål som nå har meldt seg med fornyet aktualitet. Men dersom man ønsker å få akkurat den siden belyst nå med en gang, er statsråd Willoch villig til å gi en orientering.

Statsråd Willoch: Jeg skal gjøre det kort ved å konsentrere meg om det jeg skjønner er av særlig interesse for komiteen i denne forbindelse.

Under denne samtale klargjorde jeg forholdet mellom de pågående nordiske forhandlinger og den norske søknad om å bli medlem av Fellesmarkedet. Jeg refererte til Stortingets forskjellige beslutninger og de forutsetninger som er nedlagt i statsministermandatet i forbindelse med Nordøk-rapporten.

På dette svarte utenriksminister Schumann at man var fullstendig klar over disse forhold, men han understreket at Fellesmarkedet ikke er noe frihandelsområde, og at det ikke vil være mulig samtidig å være medlem av en Nordøk-tollunion og av Fellesskapet.

I denne forbindelse refererte jeg igjen til forutsetningene som er nedlagt i statsministermandatet for forhandlingene. Jeg nevnte de spesielle forhold i Norden og den overordentlig store betydning det har at man her kan bevare den frihandel som er skapt, og at man ikke må bygge opp igjen tollmurer mellom land der disse er revet ned. Jeg henviste i denne forbindelse til Haag-kommunikeet, som nevner drøftelser og konferanser med de EFTA-land som ikke har søkt om medlemskap i EEC.

Om dette sa utenriksminister Schumann at det ville være mulig å komme frem til ordninger med hvert enkelt EFTA-land. Han nevnte først ordningene for Hellas og Tyrkia og også de særlige forhold for Østerrike, og det – av historiske grunner – særlige forhold for Sveits, og berørte spørsmålet om Sverige kunne behandles som f.eks. Sveits. Men det ville etter Schumanns oppfatning ikke være mulig å lage en ordning som fjernet alle handelshindringer mellom EEC og land som ikke ville påta seg medlemskapets forpliktelser. Ordningen kunne ikke lede frem til et stort frihandelsområde. Men man ville ta hensyn til de omhandlede EFTA-land, selv om det ikke kunne bli hva han kalte «globale løsninger.»

Jeg kom tilbake til betydningen av å unngå nye tollgrenser, og Schumann viste til Fellesmarkedets ytre tolltariff. Vi kom så inn på spørsmålet om man ikke vil kunne utarbeide løsninger som innebærer at denne felles ytre tollgrense omfatter et utvidet Fellesmarkedets medlemsland og noen andre land. Men utenriksminister Schumann kom da tilbake til sin presisering av at land som ikke ville påta seg medlemskapets forpliktelser, heller ikke kunne få fulle rettigheter i den form at de kunne få fri tilgang til det etablerte fellesmarked.

Efter dette spurte utenriksminister Schumann så om hvor store sjanser det var for at Sverige ville ta risikoen ved å forbli utenfor Fellesmarkedet, med de økonomiske og politiske implikasjoner dette ville innebære. Dette kunne jeg – av naturlige grunner – ikke gi noen utførlig redegjørelse for. Det fremgikk at Schumann selv hadde hatt samtaler med representanter for Sverige om dette. Jeg bare refererte det som er kjent fra offisielle uttalelser fra svensk side, at man der er beredt til å ta alle økonomiske konsekvenser, men har vanskeligheter med de politiske implikasjoner.

Jeg understreket igjen betydningen for Norden av at man fant en ordning når det gjaldt slike spørsmål, som kunne bevare det fellesskap som er etablert her i Norden. Schumann fant da igjen grunn til å henvise til de plikter også av politisk art

som medlemskap i Fellesmarkedet innebærer. Jeg fant det riktig igjen å nevne at vi for Norges vedkommende selvfølgelig er fullt klar over dette og ønsker å påta oss slike forpliktelser. Etter dette gjenstod det hva angår akkurat dette spørsmålet, bare igjen å understreke betydningen av å finne ordninger som løser problemene for de skandinaviske land.

Schumann nevnte så spesielt Finlands raske reaksjon angående Nordøk etter Haag-møtet – en reaksjon han fant fullstendig logisk.

Jeg skal så kort nevne at vi var inne på timeplanen for en eventuell utvidelse av EEC. Utenriksminister Schumann sa at han nå så optimistisk på mulighetene for å følge opp de uttalelser som var fremkommet om tempoet. Han regnet ikke med mer en seks måneder for å etablere et felles forhandlingsgrunnlag EEC-landene imellom, og nevnte uttrykkelig forhandlinger om syv-åtte måneder. Han nevnte også forhandlingenes varighet – som kanskje ville bli to år på grunn av de mange britiske problemer.

Til slutt vil jeg her bare kort orientere om at jeg også tok opp de spesielle norske problemer vedrørende bosettingsstruktur, jordbruk og fiske, uten at det der fremkom noe utover at man også på fransk side forstod disse problemer og var klar over at de måtte drøftes under forhandlinger med EEC.

Til slutt sa utenriksminister Schumann uttrykkelig – som et direkte budskap til den norske regjering – at Frankrike ønsker og håper at det vil være mulig for Norge å bli fullt medlem av Fellesskapet.

Utenriksminister Lyng: Jeg skal prøve å svare på noen av de spørsmål som er stilt, og spesielt det spørsmål stortingspresident Ingvaldsen stilte.

Regjeringen fikk gjennom Stortingets vedtak om å søke medlemskap i EEC et pålegg om å arbeide videre med saken. Det første som ble gjort, var å skissere et forhandlingsapparat fra norsk side, og vi begynte å utforme en reell forhandlingsramme angående spesielle problemer som vi regnet med ville reise seg under slike forhandlinger. Dette arbeid ble av naturlige grunner foreløpig stanset, da det var på det rene at forhandlinger ikke ville komme i gang i nærmeste fremtid.

Jeg vil imidlertid gjerne understreke at vi hele tiden har ansett oss forpliktet til å holde kontakten ved like så godt som mulig. Regjeringen har – som jeg en gang formulerte det i Stortinget – etter Stortingets vedtak ansett seg forpliktet til å arbeide slik at vi hvis det åpnet seg forhandlingsmuligheter med EEC, skulle være så godt forberedt som det under de foreliggende omstendigheter var mulig. Og slik har vi arbeidet. Både markedsministeren og jeg har hatt kontinuerlig kontakt med tilsvarende statsråder i de seks medlemsland innen EEC. Slik kontakt har det vært lett å opprettholde bl.a. ved at jeg for mitt vedkommende minst tre-fire ganger i året likevel treffer disse seks utenriksministre og har anledning til å drøfte situasjonen og utviklingen med dem. Spesielt har vi gjennom Brandt – i hans tid som utenriksminister – hatt en overordentlig verdifull kontakt, og likeledes gjennom den hollandske utenriksminister Luns.

Jeg gjorde på det siste møte her i komiteen rede for de samtaler jeg i Brussel nylig hadde hatt med de seks utenriksministrene i EEC-landene, og statsråd Willoch

har supplert disse opplysningene med nå å gjøre rede for sin inngående samtale med utenriksminister Schumann.

Det som nå foregår på EEC-siden, er at man arbeider med å hamre ut et forhandlingsgrunnlag når det gjelder de fire søkerlandene. Det spørsmål som da melder seg – og som jeg går ut fra at vi må drøfte så snart Stortinget trer sammen igjen i januar – er om det fra norsk side skal gjøres et forsøk på å intervenere mens man på EEC-siden utformer forhandlingsgrunnlaget. Vi har nemlig gjennom våre underhåndskontakter mulighet til i en viss grad å kunne påvirke den prosess som foregår på den siden. Jeg vil gjerne nevne at jeg i Paris hadde anledning til å drøfte situasjonen med de andre søkerlands utenriksministre. Det som i grunnen var særlig interessant, var å drøfte saken med den nye irske utenriksminister. Jeg snakket også med den danske og den britiske – kanskje særlig med den svenske – utenriksminister om situasjonen, og jeg fikk inntrykk av at man fra dansk, britisk og irsk side er interessert i å prøve å påvirke utviklingen allerede fra nå av. De ønsker å intervenere og bruke de muligheter de har til å påvirke EEC-landene under deres tilretteleggelse av forhandlingsgrunnlaget.

Man har her reist spørsmål om den politiske vilje til å nå et resultat når det gjelder Nordøk. Jeg vil si at man må være klar over at vi meget snart vil bli konfrontert med det samme spørsmål når det gjelder EEC. Og hvis vi skal oppnå det best mulige resultat der, tror jeg ikke man passivt kan avvente resultatet av de interne drøftelser i EEC. Jeg tror at man da forholdsvis målbevisst må ta opp arbeidet med å påvirke utviklingen allerede fra nyttår av. Jeg forstod også den fungerende formanns uttalelse derhen at han var av den innstilling at disse spørsmål måtte tas opp til grundig drøftelse ved første anledning.

Erling Petersen: Jeg vil bare komme med en liten tilleggsopplysning. Jeg var lørdag på et møte hvor Schumann spilte en stor rolle, og hvor en rekke av de i denne sak viktige utenriksministre uttalte seg om disse problemene. Det nye som syntes å komme frem, var at mens filosofien innen Fellesmarkedet tidligere har vært den at bare u-land kunne assosieres, hadde man nå løsnet på dette prinsipp og kunne tenke seg ganske elastiske ad-hoc-ordninger også for høyt industrialiserte søkerland, dvs. eventuelt andre ikke-søkende EFTA-land. Det er en betydningsfull endring av situasjonen.

Jeg vil også bare nevne den ting når det gjelder å påvirke opplegget, at det på den parlamentariske siden foregår en intens aktivitet. Den økonomiske komite i Europarådet skal ha møte igjen allerede den 8. januar og den 22. januar, og jeg tror det vil være meget heldig om det også fra regjeringssiden øves innflytelse. Jeg tror det er store muligheter for der å få synspunkter akseptert.

Knut Frydenlund: Jeg vil bare spørre statsministeren om hvordan man fra finsk side reagerte på det danske forslag om å videreføre forhandlingene uten Finland?

Statsminister Borten: Først et par bemerkninger til representanten Erling Petersen, som spurte om hvordan jeg reagerte på de paradokser han trakk opp. Det er ofte man blir stilt overfor paradokser i politisk lov og utvikling, så også her. Hr. Petersen sa at i Paris la man mer i dette som er skjedd nå enn bare tap av tempo. Der er det vel bare enklest å svare at vi har hatt akkurat den samme problemstilling når det gjelder EEC fra dét arbeidet ble tatt opp. Der har vi gang på gang opplevd det samme – tap av tempo. Det er vel også riktig og dekkende å si at hvor mye man har lagt i dette tapet av tempo, avhenger nokså mye av de øynene som ser.

Jeg tror vi må se det slik at verken Vest eller Øst er særlig interessert i at Norden lykkes i å befeste sin stilling ved at de får koordinert sin virksomhet og får koordinert sin opptreden utad. Det ligger jo i sakens natur at de dominerende, de store ser ingen fordel i at mindre nasjoner klarer å koordinere sin virksomhet og derved blir sterkere, og kan influere sterkere på utviklingen. Det er helt naturlig at det er slik. Dette har jeg sagt bl.a. til den russiske ambassadøren her – jeg forstår godt at russerne ut fra det syn ikke er særlig begeistret for Nordøk. Russerne sier at deres eksperter har beregnet at de ikke har økonomisk fordel av at de små nasjoner styrkes. Dette forstår jeg veldig godt. Jeg antar at resonnementet kan være nokså mye det samme i andre sterke blokker og nasjoner, som av den grunn ikke ser så mye positivt i det.

Hr. Petersen belyste dette paradokset ved å si at til tross for at det er en opinion – som vi har sagt – for en nordisk løsning i Finland, er de likevel tilbakeholdende, og da må man søke årsaken i det tredje faktum – som hr. Petersen ikke sa høyt, men som jeg da antok var hensynet til naboen i øst. Det har jeg prøvd å forklare og svare på.

Det andre paradokset, svenskernes trang til å instituere dette fast gjennom en tollunion, forstår jeg ikke helt. Jeg har forsøkt å forstå svenskernes resonnement, hvorfor de vil ha en tollunion, men jeg ber om unnskyldning for at jeg ikke helt fikk tak i hva De mente, hr. Petersen.

Erling Petersen: Kan de være alliansefrie fremdeles?

Statsminister Borten: Hr. Petersen har mange ganger før sagt at å definere alliansefrihet i en verden hvor alle interesser krysses, så menn ikke er lett. Det svenskene har lagt i det tidligere, er – som hr. Petersen vet like godt som jeg – at de vil ha rett til å føre sin egen handelspolitikk, de vil ha rett til å sikre den innenlandske produksjon av beredskapsmessige hensyn, selv om det måtte gå på tvers av hva et medlemskap i EEC tilsier, med arbeidsdeling etter harde markedsprinsipper, som jo er ideen i en konkurranseøkonomi. Utover det er jeg ikke i stand til å definere dette; svenskene mener selv de er alliansefrie, med dette forbeholdet, for å si det på den måten.

Når det gjelder akkurat tollunion, har også det en indrepolitisk begrunnelse i Sverige. Noen mener, hvilket vi har bestridt, at Sverige må betale mest for dette samarbeidet i Norden, og da skal de ha det pantet på samarbeidets opprettholdelse

som ligger i at man endog er villig til å formalisere det i en tollunion. – Så langt jeg kan forklare det, er dette forholdet.

Så hadde fru Lionæs et spørsmål. Hun er gått –

Fung. formann: Vi vil gjerne ha det besvart likevel.

Statsminister Borten: Hun spurte om det var noen grupper i den finske opinion som er blitt påvirket av Haag-vedtaket og i det legger at det er en snarlig, større mulighet for inntreden i EEC. Det er klart at finlenderne er en smule reserverte når det gjelder holdningen til EEC. Det er ingen tvil om hos meg at finlenderne ønsker en så sterk vestlig tilknytning som praktisk politikk kan gjøre mulig. Men de følger jo det som de selv betegner som de små, og de enkle skrittets politikk, og det er det de har lyktes med hittil. De er blitt med i Nordisk Råd, de er blitt med i EFTA, og de er blitt med i OECD, som var den siste vanskelige sak man avgjorde for bare vel ett års tid siden. Det er klart at det gjør det ikke lettere for finlenderne å gå helhjertet inn i et nordisk samarbeid, hvis de enkelte partnere stadig definerer Nordøk slik at det ikke har noen egenverdi, men bare er en styrkelse av forhandlingsposisjonen for å få adgang til EEC. Det skal vi være fullt klar over.

Hvis vi ønsker Finland med, hvilket jeg gjør – jeg tror det vil få et ganske annet politisk innhold hvis Finland er med – da skal man være litt behersket med stadig å fremheve at nordisk økonomisk samarbeid i seg selv ikke har noen egenverdi, men er en mellomstasjon på veien inn i EEC.

Jeg har den oppfatning – jeg er ikke sikker på at den deles av alle – at en nordisk løsning har egen verdi. Den har egenverdi i relasjon til resten av verden, og jeg skulle tro at det var i de nordiske lands interesse at vi nå konsentrerer oss om, så langt som mulig, å få til et samarbeid i Norden.

Jeg konstaterte med interesse at hr. Erling Petersen i sin oppregning av hensikten var villig til å gå veldig langt pragmatisk, men bare ikke formalisere det i en tollunion. Et slikt resonnement kan jeg forstå, men jeg slutter derav at også hr. Petersen er fullt klar over egenverdien av å få et fruktbart samarbeid i Norden, bare at han kanskje ser en vanskelighet i at man skal formalisere det i en tollunion. Men der støter vi jo – i politisk arbeid, i mange forhold – på dette at det er ikke én part som bestemmer mønstret. Og vil vi ha kooperasjon, må vi også være villig til å lytte til hva andre mener, ikke bare si at får vi ikke det slik og slik, så har vi ikke interesse av det.

Jeg vil gjenta at jeg mener nordisk samarbeid har så stor egenverdi at vi må konsentrere oss om å få dette i havn, og så får vi ta de spørsmål opp som melder seg, dersom det blir så raske forhandlinger med resten av Europa som Haag-vedtaket kan tyde på. Jeg tror i alle fall vi tjener Norden og også Norge ved å styrke oss, ved så langt som mulig å formalisere samarbeidet i Norden i første omgang.

Bernt Ingvaldsen: Statsministeren sluttet med å si at vi tjener Norges interesser best ved så langt som mulig å formalisere samarbeidet i Norden. Jeg skjønner da at statsministeren går inn for en tollunion.

Så vidt jeg forstår, foreligger det nokså klar oppfatning fra fransk side – og også fra annen side – som gjør at det etter min mening må være grunn til å sette meget stort spørsmålstejn ved om man tjener Norges interesser bedre ved å gå til å formalisere i form av tollunion enn ved å søke et samarbeid som er mindre formelt.

Statsråden nevnte videre at de store land alltid var imot at mindre grupper slo seg sammen, og at Russland hadde funnet at dette ikke tjente deres økonomiske interesser. Jeg er tilbøyelig til å se det slik at spørsmålet om å samle Europa vel er like viktig fremdeles, og kanskje blir viktigere.

Jeg har aldri forstått det slik at USA skulle være mot et samlet, selvstendig Europa. For meg står det slik at det perspektiv skal man ikke glemme, tvert imot. Jeg er tilbøyelig til å se det ut fra den synsvinkel, og jeg vil gjerne med én gang ha sagt at det forekommer meg å være noe problematisk å ta sikte på å oppnå en tollunion under disse omstendigheter. Jeg kan ikke se det annerledes enn at det må føre til – jeg holdt på å si – tilbakeslag i det nordiske samarbeid hvis man skal inn i EEC, og for Norges vedkommende har jeg vanskelig for å se noen fordel verken på kortere eller lengre sikt ved det alternativ.

Fung. formann: Hr. Garbo har forlangt ordet. Jeg å be om at man er ganske kort, slik at vi kan få avsluttet dette møtet. Lagtingsmøtet begynner kl. 10.00.

Gunnar Garbo: Det er jo ingen som helst uenighet om at man ikke kan delta i to tollunioner samtidig. Det er noe alle er klar over.

Det spørsmål som her gir anledning til ulike vurderinger, er hvor realistisk man antar at EEC-muligheten fremdeles fortoner seg. De som nå går inn for at vi skal gjøre vårt ytterste for å nå vårt mål i Norden, vil ikke slippe den fuglen de har i hånden i Norden til fordel for de fuglene som muligens sitter på taket i Fellesmarkedet.

Svenn Stray: Jeg vil ikke gå inn i noen diskusjon om dette nå, likevel har jeg funnet det nødvendig å meddele min uenighet med statsministeren, som sier at vi nå må konsentrere oss om Norden-spørsmålet. Jeg mener det er like nødvendig å konsentrere seg om en europeisk løsning som om en nordisk – også på det nåværende tidspunkt.

Statsminister Borten: Diskusjonen er i og med hr. Ingvaldsens resonnement kommet inn i et spor; jeg skulle gjerne forfølge den tankegangen, men jeg forstår at det blir anledning til å diskutere dette siden.

Jeg holder fast på at jeg går inn for en tollunion, og jeg har forstått det slik at en tollunion ut fra samtlige fires synspunkter er en av ingrediensene til nordisk samarbeid.

Jeg har forstått det slik at det norske Storting har gitt oss en enstemmig oppslutning om en slik holdning. Da vil jeg jo komme i en ganske eiendommelig situasjon hvis jeg her erkjenner at det vil jeg ikke gå inn for. Da må det bli en helt

ny situasjon. Inntil man oppdager at man har Stortinget mot seg i et slikt arbeid, har man plikt til å gå inn for det.

Jeg vil også si til hr. Stray at jeg mener vi har plikt til – i samsvar med press fra Nordisk Råd, fra samtlige parlamentarikere der, fra konsultative rådgivere, fra Stortinget – å konsentrere oss om å få til en nordisk samarbeidsløsning.

Fung. formann: Som formannen før har antydnet og dette møtet bekreftet, er det grunn til å fortsette drøftingene i denne komite om disse spørsmål.

Det vi nå hadde til behandling her, var statsministerens redegjørelse for møtet i Helsinki og resultatet av det, og det kommunikeet som statsministeren refererte om et fortsatt arbeid for en nordisk løsning, har – så vidt jeg skjønner – ikke møtt noen motstand. Man kan da gå ut fra at komiteen ikke har gjort noen alvorlige innsigelser mot det foreløpige resultat av Helsinki-møtet.

La meg helt til slutt få lov til å si at jeg tror det er litt farlig å mene at man, når man har satt i gang en politisk prosess som den man har satt i gang om nordisk økonomisk samarbeid, bare kan skru den av i samme øyeblikk som det melder seg en annen situasjon i Europa. Statsminister Borten talte om den opinionen som de finske politikere hadde oppdaget de siste dagene. Jeg føler meg temmelig overbevist om at dersom man nå forsøker å avbryte prosessen i det nordiske samarbeid, her i Norge, vil politikerne komme til å møte den samme opinion her, og det i meget sterk grad.

Jeg tror vi må se det slik at Norden har en egenvekt også i Europa, som ikke er ubetydelig. Jeg vil i hvert fall personlig advare mot å gjøre oss til land som spør om lov til å finne former for økonomisk samarbeid mellom de nordiske land.

Vi bør, tror jeg, i denne komite – og også i Stortinget – drøfte realistisk om det er slik at Nordøk virkelig er uheldig for oss i det europeiske samarbeid. Det er det som er spørsmålet. Det er ikke her spørsmål om å gå ut fra som en selvfølge at det er slik.

Jeg vil med disse ordene avslutte møtet, og si at jeg tror vi er nødt til å finne tid for et møte i denne komite hvor vi inngående kan drøfte spørsmålet om Nordøk og Europa.

Møtet hevet kl. 09.55.